

Heemkundige Kring Dr. Croquet - Walem

MAGAZINE 48 - Kasteel Eeckhoven

Driemaandelijkse uitgave : januari - februari - maart 2018

Colofon

**Dit magazine is een uitgave van
vzw Heemkundige Kring
Dr. Croquet Walem**

**Maatschappelijke zetel:
Kloosterstraat 76
B-2800 Walem**

**www.heemkundewalem.be
info@heemkundewalem.be**

**U kan lid worden door
overschrijving van
10 euro op rekening nr.:
BE23 7512 0773 0691
dan krijgt u de volgende nummers
van ons tijdschrift in uw bus.**

**Redactie en medewerkers
van dit nummer:**

**Hugo Rom
Staf Daems
Karel Caelen
Walter Marivoet
Richard Hofmans
Lucas Van de Leur
Sabine Van Malderen
Tom Van Buggenhout**

**Foto voorblad:
De resanten van kasteel
Eekhoven juist voor de volle-
dige afbraak in 1953.**

Onze ereleden

Balzarini Jan-Delwiche J.	Nauwelaerts Eugene
Bellon Bert-Loiselle Martine	Nuyts Dirk
Bergé Jan	Ooghe Bart-Sommen Liesbet
Boterman M.-Bosschaerts S.	Op de Beeck Eddy
Caelen Karel	Peeters Katrien (Apotheek-Walem)
Carpentier Christiane	Peeters-Van Laer (Schrijnwerkerij)
Coeckelbergh Willy	Peeters Henri
Daems Hendrik	Poot Jaak-Janssens Lea
De Belder Karel	Rahier Rombaut
De Greve Frans	Resseler Alex
De Groef Gerard	Resseler Willy
De Laet Pieter	Rom Hugo
De Ridder Hilde	Rijmenams Frans
De Vos Marie-José	Steensels Danny-Van Malderen Sabine
De Waerhert Paula,	Vaes Karel
De Win-Van Reeth	Van Buggenhout-Huysmans Flor
Dox-Vercammen	Van Buggenhout Tom-Veys Ann
Duquene S.-Van Buggenhout C.	Van Damme Gerard-Loiselle Monique
Gijsemans Jan	Van de brul Dirk (Bouwwerken),
Gilon Els (Haarstudio Ellix)	Van Genechten Gaby
Groep Gilon BVBA	Van Lint Jean-Van den Heuvel Inge
Honsia Clara	Van Malderen Stefaan
Janssens Pieter	Vandamme Ricardo
Laurens André	Vander Kuylen Bart (Dierenarts)
Dokter Liekens Jo	Vansant Elza
Maes Bob-Van Buggenhout Agnes	Verbeeck Casimir
Mariën Maria	Verbeeck Ludo
Marivoet Chantal	Verbiest Eric,
Marivoet Martin	Vercammen Fons (AXA Bank)
Marivoet Walter-van Berckelaer Liz	Vermeeren Frans
Merckx Eddy-Tanghe Annabel	Wouters Gerald (Aannemer)
Michiels Frank	
Morrens Paul	

EDITORIAAL

Heemkunde en ... afval ?

Afval is een van de grote problemen van deze tijd. Een middeleeuwer of zelfs iemand die leefde aan het begin van de twintigste eeuw werd minder mee geconfronteerd met het verschijnsel afval. De materialen die toen gangbaar waren, werden veel makkelijker door de natuur afgebroken. De evolutie van de wetenschap in de twintigste eeuw heeft de wereld vele nieuwe producten geschonken, echter de afbraak van deze nieuwe materialen was niet zo evident. Het probleem van de afval toont zich op elke schaal: van de wikkel van een snoepje dat achteloos wordt weggegooid over de niet-afbreekbare plasticsoep in de oceanen tot het nucleair afval dat onder de grond millennia zal moeten ontwaarden.

Hergebruik en recyclage gaven een uitweg. De voorbije decennia werd de noodzaak om afval te sorteren steeds prangender. De burger werd mee verantwoordelijk voor het structureren van de afvalstroom. Glas was het eerste product dat bij de wekelijkse vuilophaling niet langer gewenst was in de vuilbak. In het straatbeeld verschenen de eerste "glasbollen", bolvormige, groene containers waar het glas naartoe moest worden gebracht. "Papierslagen" waren aanvankelijk een manier voor jeugdbewegingen om geld in te zamelen. Een paar jaar later verscheen het ophalen van "oud papier" structureel op de afvalkalender.

Daarna moesten plastic flessen, metaal en drankkartons in de "blauwe zak". Recent was de stad Mechelen ook nog pionier voor de "roze zak", gericht op de andere plastics. Ondertussen had ook het containerpark zijn intrede gedaan: een grote variatie van allerlei materialen moesten naar daar worden afgevoerd. Zo werden in Vlaanderen op enkele decennia al de stromen van afval duidelijk gekanaliseerd.

Zoals vele Walemaars het zich nog zullen herinneren: het ophalen van het huisvuil in een open vrachtwagen van Clement Bosmans met hulp van Georges Nauwelaers en Florent Straetmans.

Afvalbeheersing is ook een van de zaken die in de lagere scholen actief wordt aangeleerd.

Elk huis heeft ondertussen zijn eigen manier van scheiden van afval en zijn eigen mini-containerpark. Maar dit is dus een recent gegeven, in tijden vóór deze gestructureerde aanpak van de afvalstroom, werd afval gedumpt ergens op een plaats in de gemeente.

De Openbare Vlaamse Afval Maatschappij (OVAM) heeft nu de intentie om in kaart te brengen waar die oude stortplaatsen gelegen waren. De heemkundige kring werd door hen gecontacteerd, omdat men ook voor de gemeente Walem deze stortplaatsen wilde kennen.

Alvast deze plaatsen konden wij als stortplaatsen aanmerken:

Het gemeentestort van Walem was rechts vooraan in de Baron Coppenslaan in gebruik ongeveer vanaf 1950 tot ...

Er was ook een buurtstort op "den Zavelenberg" tussen Kloosterstraat, Leliestraat en Rozendaalstraat. In de jaren zestig werd de put opgevuld en als bouwgrond verkaveld.

Er is ook een poging geweest om te storten in de Meireputten, iets wat toen fel werd aangevochten in de gemeenteraad van Walem

Indien lezers nog andere plaatsen kunnen aanduiden, gelieve ons dan te contacteren via info@heemkundewalem.be.

Met dit eerste nummer van 2018, serveren we u opnieuw een variatie aan onderwerpen, veel leesplezier !

Het kasteel

Bij het aanleggen van de nieuwe bassins op de Antwerpse waterwerken ter hoogte van Walembrug, stootte men in februari 1948 op zware fundamente van oude bouwwerken, juist achter de voormalige burcht "Eechoven". Ze schijnen te dateren van rond 1300. Het kasteel zelf speelde een grote rol op militair gebied, tot na de godsdienstoorlogen. Heden blijft er enkel een bijgebouw over.

Aan de hand van de tekst verschenen in de Gazet van Antwerpen brengen wij u het verhaal van het kasteel.

Het kasteel van Eekhoven zoals het er rond 1300 zou hebben uitgezien.

Allerlei gissingen deden weldra de ronde, nieuwsgierigen kwamen kijken en menig kwakkel werd verhaald en gedrukt. Een gedeeltelijke muur in witte – vermoedelijk Grimbergse – steen werd uitgegraven, welke verbonden was aan andere zware muren in baksteen.

De Heer Gouverneur werd verwittigd en deze zond dadelijk dhr. Sels af, om de nodige opname te doen van deze oudheidkundige opgravingen.

De muur in witte steen, schijnbaar daterend uit de jaren 1300-1350, bleek een brughoofd te zijn, waarop eertijds een zware, drie meter hoge valbrug steunde. De gracht op vest had een breedte van 15 meter en een diepte van bijna 2 meter. Aldus was een kleine kwart hectare omwald.

Verder herkende men in het terrein, de schuine richting van een vroegere weg, die de brug verbond met de zeer oude heirweg, die van Mechelen via Walembrug langs de omwaterde "Zevenbunder hoef" leidde achter de Vosbergen om, naar Waarloos en Kontich.

Deze witte stenen muur sluit aan, met de zware onderbouw van een soort toren of duifhuis, welke de toegang tot het kasteel moest beschutten.

Verdere peilingen doen vermoeden dat de binnenkant van de gracht rondom in met metselwerk was opgebouwd. Dit toont wel aan dat men hier te doen heeft met een oude burcht of fort, meerdere malen verwoest en heropgebouwd, zoals de vele soorten stenen en de overtalrijke fundamente bewijzen.

Wie waren de bouwers en de bewoners van dit kasteel? Vanwaar de naam "Eekhoven"? Wat zegt ons de geschiedenis van deze burcht? De naam "Eekhoven" is algemeen in de streek verspreid, daar de heren van dit kasteel vele landerijen en hoeven bezaten. Gelijkaardige namen vindt men ook talrijk zoals "Eecklo", "Eeckhout" enz.

Hedendaags zou men de naam "Eikenhof" gebruiken, voor een huis te midden van eikenbomen.

Eekhoven was opgebouwd vlak bij de Nete en

Eeckhoven

Duffel oktober 1931 (uit de krant)

De Keyzer Frans heeft op een morgen in zijn hof op het zevenbunder één stenen pot opgegraven, met daarin 12 goudstukken waarvan het jaartal 1602-1606 en , 2,5 kg in zilveren stukken met het jaartal 1135 et beeltenis van Lodewijk..., en Albrecht en Isabella. Hij heeft nu niets meer in zijn bezit. De steenen pot is toen naar een chemist van de waterleiding gegaan, een zekere Van Melkebeek, woonde toen in Edegem. De goudstukken heeft een Generaal De Coninck gekocht. Een silverstuk waarvan het jaartal niet zichtbaar meer was in Brussel, vier in Mechelen aan een Dhr. Wellens. Pastoor Dom 12 voor zijn werk. In 1936 zijn de laatste verkocht aan een bankier; aan de prijs van het zilver in die tijd.

Frans woonde samen met Maria Nijs, sinds 1931 op de “Zevenbunderhoeve. (Notmeir) Deze hoeve dateert van 1600-1700. Kort nadat Frans op deze hoeve kwam wonen vond hij een stenen pot met de goudstukken. Ze trouwden op het kasteeltje Eeckhoven. De laatste eigenaar van het kasteeltje was de vader van Maria (Mit) nm. Frans Nijs

De Zevenbunder hoeve

was oorspronkelijk wel een der talrijke blokhuzen die in de IX e eeuw , vermoedelijk door Berthouders, werden opgericht om een verdediging tegen roofveldtochten der Noormannen toe te laten.

In die richting wijzen de studies van Dr. Croquet, Sel, De Raadt en andere als zij spreken over de reeks blokhuzen of burchten langs de Rupel en de Nete, te Hingene, Ruisbroek, Hellegat, Rumst, Battenbroek, Walem, Muggenberg, enz.

De eerste gekende bewoners van Eeckhoven waren verwant met de Berthouders en evenals dezen vechtersbazen van belang, zoals oa. Ridder Wouter

van Eeckhoven, die in 1283 Wouter van Gestel neersloeg, en Armont van Eechoven die met zijn zoon Jan, op Groeningekouter sneuvelde in 1302, langs de zijde der.....Fransen.

Rond 1220 wordt ridder Willem van Eeckhoven vermeld achtereenvolgens opgevolgd door zijn nakomelingen: Armont, Geeraert, Wouter en Boudewijn van Eechoven. Deze laatste was schepen te Mechelen van 1296 af. Een oom van deze, Boudewijn van Eechoven Senior, was deken van St. Romboutskerk te Mechelen en pastoor te Ekeren.

Het wapenschild der “Van Eechoven” was: zilver beladen met drie halve manen in zavel, soms ook omgekeerd: zavel met drie halve manen in zilver.

In de veertiende eeuw vermeldt men als eigenaars of bewoners gedurende korte tijd, de ridderlijke familie “Kerremans”, waarvan een dochter het kasteel als bruidsschat bracht aan ridder Hendrik Bauw, vader van Jacob Bauw, die in de echt trad met Maria Hoorn, een grootadeldochter en nicht van de prins-bisschop van Luik.

Terloops weze vermeld dat de familie Bauw hetzelfde wapenschild droeg als de van Eechoven's” alleen de kleuren verschilden: Catherina Bauw huwde omstreeks 1510 met Jan van Cortenboch, heer van Keerbergen, en hun kleindochter Geertrui trouwde met Antoon van der Gracht, heer van Battenbroeck, die een voorname rol speelde in de geschiedenis van Mechelen, zoals trouwens al zijn voorgangers de heren van Eechoven.

De familie van der Gracht bewoonde het kasteel tot aan de Franse Revolutie van 1789. Het gebouw Eechoven heeft al een geschiedenis op zichzelf.

De putten van de Antwerpse Waterwerken met op de achtergrond wat nog overbleef van het kasteel Eeckhoven.

*Het kasteel van Eekhoven en de Zevenbunderhoeve op de kaart van Ferraris (1771).
Links boven ziet men ook de Lazaruskapel en rechts onderaan een gedeelte van het Domein Roosendaal*

Wij vermelden slechts de dodelijke haat tussen de heren van Eekhoven en Muggenberg te Duffel, die de veertiende eeuw ontsierde met zijn wandaden, moorden en plunderingen.

De gebouwen vervielen, de grachten werden gedempt, de onderaardse gangen gevuld, zodat heden nog slechts een zijvleugel uit de XVIe eeuw recht staat.

Maarten van Rossum.

In 1542 werd het kasteel geplunderd door de benden van Maarten van Rossum, in 1580 werd het veroverd door Willem van Oranje, en in 1585 heroverd door Alexander van Parma te samen met het kasteel Battenbroeck en 't Doncksken, wat leidde tot de overgave van Mechelen aan de Spanjaarden.

In de XVII e eeuw was Eekhoven nog altijd een militair steunpunt, doch zonk tot steeds mindere betekenis en stierf langzaam een onbekende dood.

Gelukkig dat de Antwerpse Waterwerken dit gebouw willen herstellen en gebruiken als machinekammers. Zo kan de herinnering blijven leven van de oude Burcht van Eekhoven.

De putten van de AWW te Walem aan de Nete.

De blokhuizen langs Rupel en Nete: Muggenberg.

Wanneer deze burcht gebouwd werd, is nog niet uitgemaakt. Uit een oorkonde weten wij dat ze in de veertiende eeuw toebehoorde aan het adellijke geslacht BAUW. Zij lieten vermoedelijk het kasteel bouwen. De familie BAUW was ook de grote begiftiger van de bouw van het gotische hoogkoor van de St.Martinuskerk in 1486. Zij heeft haar grafkelder in deze kerk, voor de trappen van het hoofdaltaar.

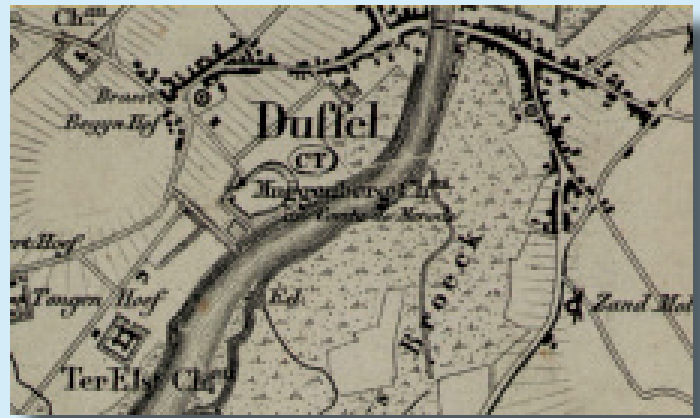
De naam Muggenberg is een verbastering. Op het zegel van Hendrik BAUW staat: BAUW VAN WEEDENBERGH. Weeden is hetzelfde als weiden, laten grazen. Berg betekent burcht of slot, plaats waar men zich veilig kan bergen. Het kasteel lag op de rechteroever vlak bij de Nete. De hovingen, beemden en gronden eromheen strekten zich uit van het Donkerleiken (Netelei) tot aan het vijfvertje van het huis de Pelicaen.

Hellegat .

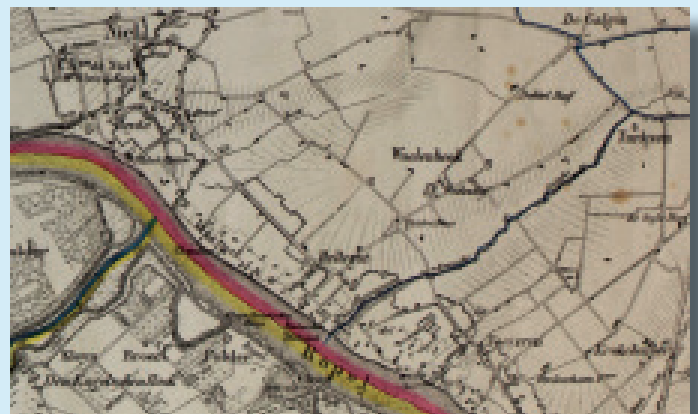
Dit is een gehucht in de gemeente Niel, in de provincie Antwerpen. Hellegat is gelegen in het zuiden van de gemeente aan de Rupel en grenst aan de gemeente, Boom. Naam verklaart door monding van de Hellebeek aan de overkant van de Rupel in deze rivier.

Kasteel van Battenbroek.

Vanouds vergde beheersing van de beide rivieren een versterking op de landwig. Het castrum dat in 1220 bestond, zou één van de vier burchten (met ook Nekkerspoel, Rumst en Ruisbroek) van de Berthouts geworden kunnen zijn. Het omgracht domein met 13e- of 14e-eeuws poortgebouw en tot rond 1830 meermaals verbouwd kasteel, ligt op een lage verhevenheid meteen ten noorden van de Grote Vijver. Een landhuis met neogotische kapel stamt uit het begin van de 20e eeuw.

Op deze oude kaart vinden we het kasteel Muggenberg terug tussen Ter Elst en de brug van Duffel.

Het Hellegat op een kaart van Vandermaelen rond 1850

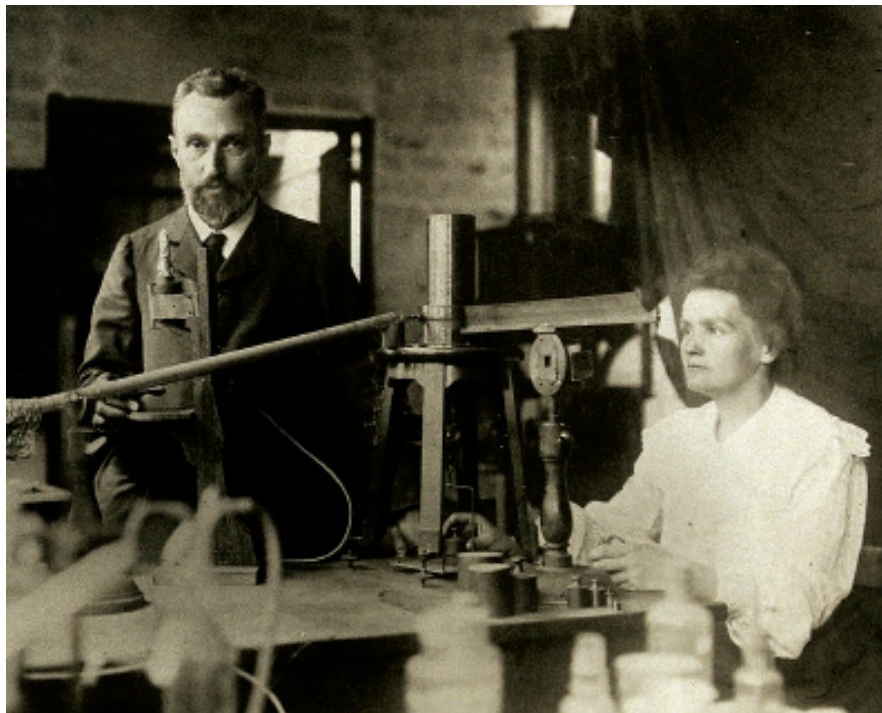
Een tekening van kasteel Eeckhoven toen het werd bewoond door Dr. Frankart.

1898 : 120 jaar geleden

In de haven van Havana vliegt het US slagschip 'Maine' de lucht in als het met Amerikaanse staatsburgers het onrustige Cuba wil verlaten. Er vallen meer dan 260 doden. Émile Zola schrijft J'accuse over de Dreyfus-affaire. De Verenigde Staten verklaren Spanje de oorlog. Amerika zal Cuba en de Filipijnen veroveren. Marie Curie en Pierre Curie ontdekken het element Polonium.

In België wordt de gelijkheidswet goedgekeurd, deze maakt het Nederlands gelijk aan het Frans, maar enkel in Vlaanderen. Adolf Daens, die in 1894 verkozen werd voor het arrondissement Aalst, werd overtuigd om niet meer deel te nemen aan deze verkiezingen. Zijn Christene Volkspartij stootte op verzet van conservatieve katholieken, met name Charles Woeste. Geen enkele Daensist raakte verkozen bij deze verkiezingen. De katholieken behielden hun ruime absolute meerderheid.

En in Walem ongelukken met fietsers , auto's, man verdronken, helden en

Pierre Curie (Parijs, 15 mei 1859 – 19 april 1906) was een Frans natuurkundige.

Samen met zijn vrouw Marie Curie won hij in 1903 de helft van de Nobelprijs voor de Natuurkunde voor hun "gezamenlijk onderzoek naar de stralingsverschijnselen ontdekt door professor Becquerel"

(de andere helft van de Nobelprijs was voor Becquerel).

9 maart : Velorijdersnieuws.

De Cyclisten zullen met genoegen vernemen dat men weldra zal aanvangen aan de uitvoering van den velorijdersweg, te beginnen van de brug van Waelhem tot aan de wallen van Antwerpen.

Deze werken zullen kortelings aanbesteed worden en zijn geraamd op 13137 frank.

De liefhebbers mogen dus verzekerd zijn dat deze baan nog dezen Zomer zal afgewerkt en berijdbaar zal wezen.

Gazet van Mechelen

11 juni : Drijling.

Ons vrome dorp heeft Woensdag 8 Juni drij nieuwe inwoners verkregen. De vrouw van Frans Possemiers

geboren Philomena Goossens, waardin van de zaal 't Terpischore (alias Godin van de Dans), is veroverd van twee frissche meisjes en eenen knappen jongen, moeder en kinderen zijn allen zeer welvarend.

Ter oorzaak van dit heuglijk feit was ons dorp in volle vreugd en de vlaggen staken overal uit, ook was de verlichting algemeen, de vroolijke fanfaren voerden hunne schoonste arias uit.

Gazet van Mechelen

26 juni : Verdronken.

Op 22 Juni ten 6 ure 's avonds klommen de gebroeders De Coninck, Edw. De Coninck 13 jaar oud en Jan De Coninck 4 ½ jaar in eenen boot van den vischer Reusens. De 15 jarige zoon vanden visscher

in onze dagbladen

trok de boot voort, terwijl Edw. De Coninck met een der riemen de boot van wal hield.

Eensklaps schampte de riem af en Edward viel in 't water. Men stak hem een der riemen toe doch de boot was te ver voortgedreven, zoodat de knaap verdronk. Men heeft lang naar het lijk gedregd, dat eindelijk 's anderdaags werd opgehaald.

Welk droevig tooneel de onvoorzichtigheid der knapen toch veroorzaakt!

Gazet van Mechelen

26 augustus : Fietsongeluk.

Zondag namiddag rond 5 ½ uren kwamen twee wielrijders op een tandem van Waelhem naar Mechelen gereden. Aan de omdraai van het fort te Waelhem hadden ze niet rap genoeg gezien dat een andere wielrijder in tegenovergestelde richting afkwam. Met elkander dan nog te willen mijden, kwamen de tandem op een berm te recht, de beide rijders ten gronde werpend: een hunner werd gevaarlijk gewond, de tweede wierd in de gracht nevens de baan geslingerd en bleef met het hoofd in 't slijk steken. Gelukkig kon men hem spoedig uit zijn neteligen toestand redden. Het rijwiel was gansch verbrijzeld.

Het Nieuws van de dag.

10 oktober : Nieuw Handelspensionaat.

Kasteel van Koorenhof te Waelhem (bij Mechelen)

Op een kwart uurs van de statie Kathelijne-Waver. Prachtig park, 2 1/2 hectaar met boomen beplant: uitmuntende ligging.

Middelbaar, professioneel en handelonderricht.

Bijzonderheid van talen op den handel toegepast. Fransch, Engelsch, Duitsch, Vlaamsch, Italiaansch, Handel, Rekenplichtigheid, Boekhouden, enz. Voorbereiding tot de examen van de verschillende besturen: Staat, Post, Ijzerenweg.

Prijs 400 à 500 frank.

Externaat : 80 à 100 frank 's jaars. Het aantal leerlingen wordt bepaald op 25 à 30. Vaderlijke zorgen. Gezonde opvoeding. Opening op 15 October aanstaande. Te bevragen aldaar.

Gazet van Mechelen

27 oktober : Ongeluk.

De genaamde Frans Galle, 37 jaar oud, kwam maandag met eene kar langs de steenweg van Waelhem gereden. Opeens gingen de paarden op hol. De voerman, die vooruit stapte, werd door de dieren omgeworpen en vertrappeld; de ongelukkige werd daarbij nog onder de wielen verpletterd. Men droeg het slachtoffer naar zijne woning, waar hij weldra den geest gaf. Frans Galle was gehuwd en vader van acht minderjarige kinderen.

Het Laatste Nieuws

21 november : Wat helden.

Over eenige dagen kwamen twee blauwe kleppers van Mechelen per velo naar Waalhem gereden en kwamen onderweg een jongeling tegen die al zingend zijnen weg vervorderde. Wat misdeed hij die volksbeschavers! Wij weten het niet, doch het volgende had plaats: een der vooruitloopers sprong van zijn rijwiel, liep naar den knaap en sloeg hem tegen de straatsteen, en dit wel zoo erg dat het bloed van het aangezicht droop.

Twee kanoniers van het fort van Waelhem en een burger de mishandeling ziende, kwamen dadelijk toegesnel om den jongen onderstand te verleenen en, op het zicht van die onverwachte hulp kozen die vrijgezinde volksbeschavers het hazenpad.

Men heeft een klacht over die mishandeling ingediend

Nieuw Handelspensionaat
Kasteel van Koorenhof, te Waelhem
(bij Mechelen.)
Op een kwart uurs van de statie Kathelijne-Waver
Prachtig park, 2 1/2 hectaar met boomen beplant; uitmuntende ligging.
Middelbaar, professioneel en handelonderricht.
Bijzonderheid van talen op den handel toegepast, Fransch, Engelsch, Duitsch, Vlaamsch, Italiaansch, Handel, Rekenplichtigheid, Boekhouden, enz.
Voorbereiding tot de examen van de verschillende besturen: Staat, Post, Ijzerenweg enz.
Prijs 400 à 500 frank.
Externaat: 80 à 100 frank 's jaars.
Het getal leerlingen wordt bepaald op 25 à 30. Vaderlijke zorgen. Gezonde opvoeding.
Opening op 15 October aanstaande.
Te bevragen aldaar. 1213

Vluchten voor

Tijdens de Eerste Wereldoorlog, tussen 1914 en 1918, vluchtten circa een miljoen Belgen de grens over naar Nederland. Deze vluchtelingen waren zowel burgers die vreesden voor het oorlogsgeweld en de vermeende wreedheden van de Duitsers, als militairen die ofwel deserteerden of van hun legereenheid waren afgesneden.

Nu het verhaal van de Belgische soldaten

De Belgische militairen

Nederland werd gedurende de Eerste Wereldoorlog niet alleen geconfronteerd met honderdduizenden burgervluchtelingen maar ook in totaal 40,000 Belgische militaire vluchtelingen.

In aantal was het een minder omvangrijke groep, maar het probleem dat zich hiermee voordeed was veel deliquer. Als neutrale natie moest Nederland, conform de verdragen van de Vredesconferentie van Den Haag van 18 oktober 1917, alle oorlogsvloerende militairen die de grens overschreden hadden, ontwapenen en interneren.

In tegenstelling tot krijgsgevangenschap, dat tot doel heeft de legers van de tegenpartij te verzwakken, berust het principe van internering om het "neutraliseren" van de troepen der oorlogvloerende partijen. In overeenstemming met dit gegeven, wilde Nederland door internering voorkomen dat de oorlog zich zou uitbreiden tot op het eigen neutrale grondgebied.

Gedurende de eerste oorlogsdagen van augustus waren reeds 52 Belgische en 179 Duitse militairen de Nederlands Limburgse grens overgestoken. Pikant detail hierbij was dat beide nationaliteiten in hetzelfde interneringskamp te Alkmaar waren ondergebracht.

Bij de val van Antwerpen, op 10 oktober 1914, vluchtte ongeveer één derde deel van het Belgische leger naar Nederland. Toen de Duitsers de onneembaar gewaande stelling Antwerpen in een wurgende omsingeling hielden, kregen deze 40,000 soldaten de opdracht de aftocht te dekken van het grootste gedeelte van het Belgische leger dat er nog net in slaagde om via het Waasland te ontkomen naar de Belgische kust. Voor de groep soldaten die zich nog binnen de stelling- Antwerpen bevond, was uitwijken naar het neutrale Nederland de enige mogelijkheid om te ontsnappen aan Duitse krijgsgevangenschap.

Jarenlang zijn polemieken gevoerd of dit al dan niet gebeurde op bevel van de Belgische legerleiding. Voor de vele hogere militairen was het duidelijk dat desertie had plaatsgevonden. De geïnterneerde soldaten voerden echter aan dat zij in het heetst van de strijd rond Antwerpen slachtoffer waren geworden van tegenstrijdige bevelen van hogere officieren. Sommige geïnterneerden beschuldigden er hun legeroversten

De foto en bijpassende tekst uit het Nieuwsblad van Friesland, bij aankomst van de Belgische militairen.

Veertig Belgische geïnterneerden in Gaasterland aangekomen.

GAASTERLAND, 26 Augs. Gisteren zijn de ter interneering opgezonden Belgen, alhier aangekomen. Zij waren veertig in getal. Ze kwamen des avonds te omstreeks vijf uur opgewekt te Kippenburg aan. Dicht bij Kippenburg loodste de dienstdoende luitenant hen, die een beetje muziek konden maken, naar voren, zoodat ze onder muziek en het zingen van een vroolijk liedje aankwamen.

Er heerschte onder de geïnterneerden en hunne bewakers een zekere verbroedering, welke zich openbaarde, toen er muziek zou worden gemaakt. Een Hollandsche soldaat riep op jovialen toon: „Hola, dikke Belg, jij kunt ook wel een beetje muziek maken, kom ook wat naar voren,” waaraan door „den dikken Belg” onmiddellijk werd voldaan.

Daar de barakken nog niet klaar waren, zijn de geïnterneerden voorloopig bij Sij. de Vries te Harich ingekwartierd.

de Groote Oorlog (2)

De ingang van het interneringsdepot te Harderwijk.

onomwonden van hen in de steek gelaten te hebben: daardoor zouden ze in paniek naar het noorden gevlucht te zijn .

Geïnterneerde Alfons Van Hove beschreef zeer treffend de chaotische toestand die toen geheerst moet hebben:

Daar drukte hij allen weemoedig de hand en zegde ons vaarwel. Hij steeg in een auto en is in diezelfde nacht nog vertrokken. Op dat oogenblik bevonden zich nog 30,000 à 40,000 soldaten (...) Er kwamen geen orders meer, er kwam geen eten meer, de eene soldaat liep hier de de andere ginder. Gansche regimenten waren zonder officieren en de schrik was zoodanig onder de jongens dat zij bijna niet meer wisten wat ze deden. Geweeren werden met duizenden stuk geslagen. De canoniers stelden hunne stukken buiten gebruik en wierpen de ammunitie in't water.

Naar schatting 7000 soldaten konden bij het oversteken van de Nederlands grens ontsnappen aan internering. Het lukte hun burgerkleding op de kop te tikken waardoor ze ongemerkt via Vlissingen Engeland konden bereiken om zich vandaar aan het front te voegen.

Door het Nederlands leger werden 33.500 militairen aan de grens ontwapend. Onder strenge bewaking voerde men de Belgen over Terneuzen en Breskens naar Vlissingen. Vandaar ging de tocht naar Midden Nederland waar in een aantal garnizoensplaatsen, leegstaande kazernes in gereedheid werden gebracht voor de eerste opvang.

De Belgische militairen werden ondergebracht in

Amersfoort; Harderwijk; Gaasterland Leeuwarden; Assen; Kampen; Zwolle en Loosduinen

Gedurende de eerste interneringsmaanden verliep het alledaagse kampeven voor de militairen bijzonder eentonig. Het bestond in hoofdzaak uit eten en slapen. Privacy bestond nauwelijks aangezien de geïnterneerden met 250 man opeengepakt samenwoonden in één logiesbarak. Verwarming was er niet omdat de Nederlands regering dit uit "veiligheidsoverwegingen " had afgewezen.

Een geïnterneerde schreef naar zijn familie dat:

"de koude wind door de barakken blies en dat er geen enkele loods was waar het niet door regende."

*Tentenkamp langs de rivier Luts in de Frieslandse gemeente Harich.
Op deze rivier passeren tegenwoordig, als het weer meezit, de schaatsers van de Elfstedentocht.*

Talrijke ziektes waren het gevolg van het leven onder deze barre omstandigheden. Te meer daar de sanitaire en hygiënische omstandigheden en de medische verzorging ook verre van ideaal waren.

De gespannen verhoudingen in de kampen ontlaadden zich in het kamp van Zeist op 3 december 1914 tot een opstand, waarbij 8 doden en 18 gewonden vielen. Gevolg was wel dat de belangstelling voor het lot van de geïnterneerden groeide en hun levensomstandigheden ook verbeterd werden.

Men kreeg beperkte bewegingsvrijheid buiten het kamp. Familieleden mochten overkomen. Voor hen werden speciale onderkomens ingericht. Dank zij het Rode kruis werd het ook mogelijk om éénmaal per maand te schrijven naar de familie in bezet België.

Heel belangrijk was ook de scholingen onderwijs. Op massale wijze gaven de geïnterneerden gehoor aan de oproep om de lessen bij te wonen.

De resultaten waren werkelijk verbluffend. Gedurende de interneringsperiode hebben in totaal 5968 personen leren lezen en schrijven. Naast de alfabetiseringscampagne werd in de kampen ook algemeen vormend onderwijs op lager en middelbaar niveau verstrekt.

Dank zij deze campagne, boden de Belgische soldaten zich in grote getale aan om een beroep onder de knie te krijgen.

De keuzemogelijkheden waren zeer ruim en varieerden van mecaniciens en timmerman tot tuinbouwer en telefooninstallateur tot zelf scheepsbouwkundige.

Voor vele duizenden Belgische soldaten heeft het unieke experiment van de werkscholen nieuwe perspectieven geopend voor een betere toekomst op professioneel vlak in hun naoorlogs leven,

De terugkeer

Spoedig na de wapenstilstand van 11 november 1918 begon men met de organisatie van de terugkeer van Belgische vluchtelingen en geïnterneerden. Op basis van de Conventie van Den Haag (1899) was België verplicht alle interneringskosten terug te betalen.

Nederland diende een rekening in van 53 miljoen gulden. Een zware dobber voor het totaal geruïneerde België.

In 1919 ondernam België nog een vruchteloze poging om de interneringskosten te delen.

Het Belgische Universiteitje in de Infanterie-kazerne te Amersfoort.

Behalve de Belgische hebben ook verschillende hoogleeraren der Utrechtsche Universiteit zich bereid verklaard, eens of meermalen in de week college te komen geven aan de Belgische geïnterneerde studenten te Amersfoort. Onze foto werd genomen in de infanterie-kazerne, terwijl Dr. B. G. Halberstadt college geeft in het Nederlandsch aan de Waalsche geïnterneerde studenten. Men ziet links voor den kathedra Dr. Halberstadt en rechts den hoogleeraar der Leuvensche universiteit Professor Antoine, eveneens geïnterneerd. Prof. Antoine is directeur van het Belgische Universiteitje.

Toen duidelijk werd dat aan het principiële standpunt van Nederland niet te tornen viel, begon men uiteindelijk toch aan de afbetaling van een bedrag dat

intussen was opgelopen tot meer dan 60 miljoen gulden. Het zou tot 31 december 1937 duren voordat de rekening volledig vereffend was.

Het Belgenmonument te Amersfoort.

Sporen van Belgische soldaten

Het vierjarig verblijf van de Belgische soldaten heeft weinig sporen nagelaten.

Een massief Belgenmonument te Amersfoort, een Belgisch militair ereveld in Harderwijk en een Belgisch grafmonument te Heerlen zijn materiële overblijfselen die nog herinneren aan de interneringstijd.

Voor de geïnterneerden moet het verblijf in Nederland vaak een hele pijnlijke ervaring zijn geweest. Anderzijds heeft het leven in de kampen bij vele een bewustwordingsproces op gang gebracht.

Duizenden ongeschoolde mensen hebben er de motivatie opgebracht om te leren lezen, schrijven, talen of beroepen aan te leren, deel nemen aan culturele activiteiten.

Of zoals een geïnterneerde van het kamp- Zeist het treffend verwoordde: **"ten koste van onze stoffelijke verarming hebben wij een geestelijke verrijking verworven"**

Op schoolreis

Bij het graven in onze nieuwe aanwinst van archieven, die we mochten ontvangen van de "Lagere Aangenomen Meisjesschool van Walem", vonden we ook het "Verslagboek der Vergaderingen".

Buiten de talrijke verslagen van de vergaderingen waar de toestand van de school, leerlingen en opvolgingen van de reglementen werden overlopen, zaten ook de voorbereidingen en nabeshouwingen van de jaarlijkse schoolreis. Deze voorbereidingen werden telkens mooi gedocumenteerd met een getekend kaartje van het ganse af te leggen traject. Na de reis was er een verslag en soms zelfs een opstel dat één van de leerlingen had gemaakt.

Wij nemen u nu dus even mee terug in de tijd, en dit voor de schoolreis van het schooljaar 1953-1954

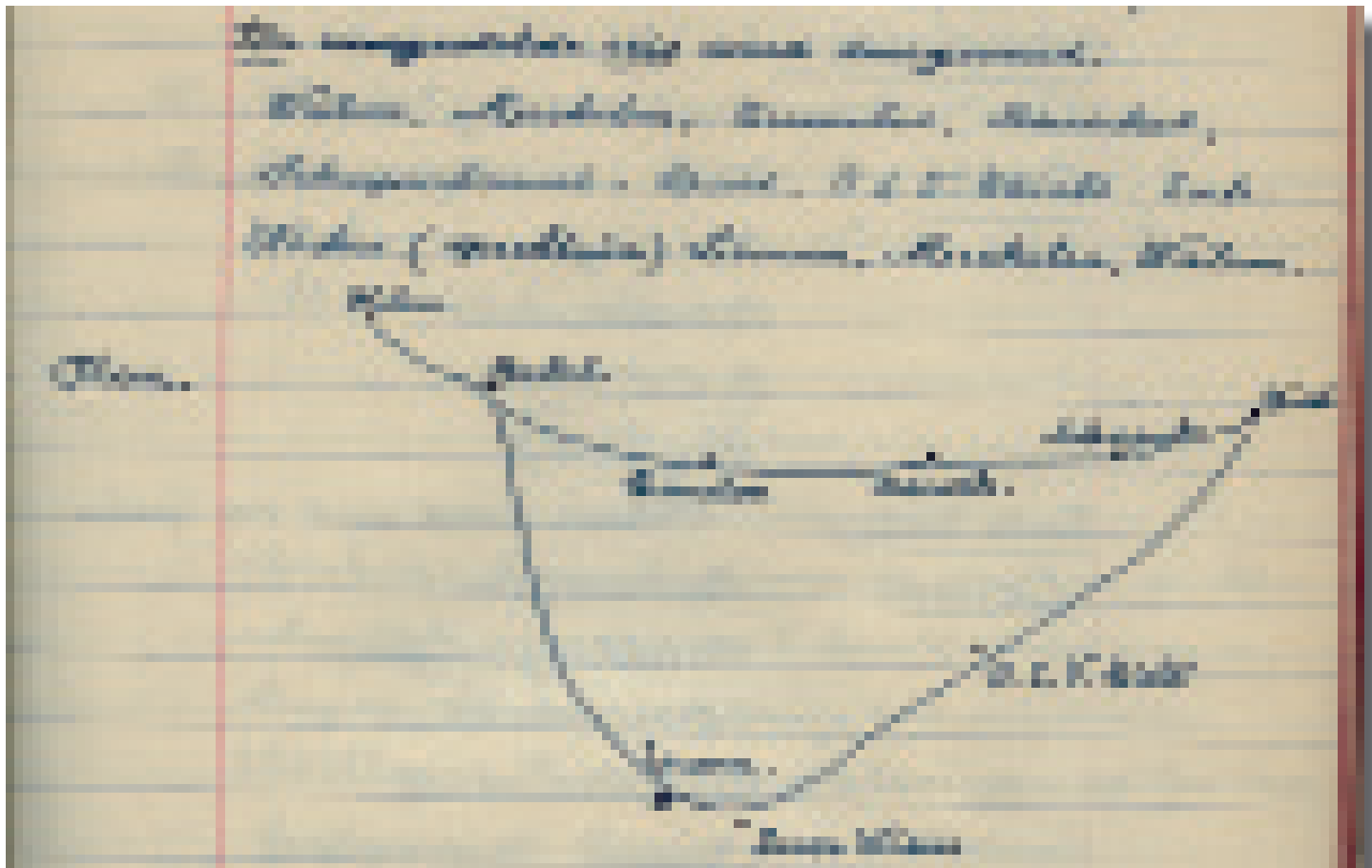
Voorbereiding en verslag over onze schoolreis van 15 juni '54

Op de maandelijkse vergadering van 6 Mei kwam onze schoolreis op het programma. Verschillende projecten werden voorgelegd en besproken.

Gezien de meeste van onze leerlingen nog jong zijn en wij' t liefst al de kinderen vanaf 't eerste leerjaar tot het achtste studiejaar meenamen besloten wij een reisje te nemen met beperkte afstand.

De voorgestelde reis werd doorgevoerd.

Walem, Mechelen, Tremelo, Aarschot, Scherpenheuvel, Diest, O.L.V. Thielth, Zoete Waters (speeltuin) Leuven, Mechelen, Walem.

Het plan van de schoolreis uit het "Verslagboek der Vergaderingen"

schooljaar 1953-1954

Vorbereiding van de Reis.

I. De leerlingen ontvingen of maakten 'n schets van de reis. Daarbij nog een korte beschrijving van de bezienswaardigheden.

Tremeloo: Huis van Pater Damiaan en museum.

Aarschot: Schone O.L.V. Kerk.

Handel in hout.

Veel groenten.

Scherpenheuvel: Bedevaartplaats.

Boomkwekerijen.

Diest: Huis van St. Jan Berchmans.

Brouwerijen.

Bloemmolens.

O.L.V.Kerk.

Begijnhof.

Zoete Waters: Schoon park met 100 spelen.

Leuven: Brouwerijen.

Klokkengieterijen.

Mooi Stadhuis.

St.Pieterskerk.

Kathol. Universiteit.

Graf van Pater Damiaan.

Met de autocar op schoolreis doorheen het Hageland met als hoogtepunt voor vele van de leerlingen: de Zoete Waters "schoon park met 100 spelen".

Allemaal blijе gezichten, inclusief juffrouw Honsia, links bovenaan, die dit jaar haar 90e verjaardag mocht vieren.

II. Het werd dus een rit doorheen het Hageland.

De II. van de hogere klassen kregen 'n herhaling over deze landstreek.

Het boek "Mooi Hageland" Heemkundig Handboek voor 50 gemeenten, bezorgd door de "HaglandseWerkgemeenschap" O.L.V. Tielt werd ter inzage genomen.

III. Wellevendheid : Gedrag in de autocar.

" " het spijshuis.

" op wandel.

IV. Herhaling van de aangeleerde liederen.

V. Documentatie: De leerlingen verzamelen wat ze kunnen op de reis. Later aanvullen door leerlingen en leerkrachten.

Na de Reis

Spreeken: Bespreking van de reis in de klas.

Moeilijke woorden op 't bord (vooral voor de laagste klassen) verklaring van die woorden.

Stellen: Met de aantekeningen op het bord, beschrijven de leerlingen deze reis - Beknopt -

Tijdens de lange reis in de autocar onderweg even een tussenstop maken om de benen te strekken.

Opstel van onze Schoolreis (Josée Vansant)

Disndag, 15 juni, deden we onze schoolreis.

We waren er prettig op gestemd, te meer daar het weder zo mooi was, iets wat we werkelijk niet hadden verwacht, want de vorige dagen was de lucht steeds betrokken en regende het veel.

We vertrokken met twee autocars om half negen: van Walem op Mechelen en vandaar naar Tremeloo, waar we het museum van Pater Damiaan zouden bezichtigen.

We werden er rondgeleid door 'n heel prettige pater, die ons van al wat we te zien kregen uitleg gaf.

Heel voldaan over dit oponthoud en vol bewondering over die grote held verlieten we Tremeloo en we reden verder naar Scherpenheuvel.

Tijdens deze rit konden we de prachtige landschappen en het heerlijke natuurschoon bewonderen.

't Liep alreeds tegen de middag en het hongerig ezeltje wou graag wat voedsel. Onze autogeleider wees ons een heel fatsoenlijk hotel aan en we lieten het er ons smaken.

Nu naar de basiliek - Daar wat gebeden, 'n Marialiedje gezongen en we gingen op zoek naar onze autocars. Ingestapt, reden we door het mooie Hageland en stapten opnieuw uit in O.L.V. Tielt

om er even de kerk te bewonderen, en er 'n kennis te groeten.

Dit mocht niet lang duren want we smachten naar de heerlijke vermaken die ons werden voorspeld. Eerst naar Leuven en vandaar naar het Luna Park of Zoete Waters.

Inderdaad daar waren allerhande spelen: men kon er zelfs met een auto en een moto rijden. Dit liet ik liefst voor de jongens.

De tijd vloog zo vlug voorbij en weldra werd het teken gegeven voor de terugreis.

We waren zeer vermoeid, maar toch ten uiterste blij en voldaan over deze eenvoudige schoolreis.

Walem een bedevaartsoord ?

De meeste grafstenen op het kerkhof van Walem vertellen iets over de mensen die er begraven liggen. Achter de kerk zien we echter een eenvoudige grafzerk met alleen maar het opschrift "Sepulture de la Famille Pirard". Meer kom je over deze familie niet te weten. Het is nochtans een familie waarvan minstens één lid in Walem geen onbekend figuur was.

DE FAMILIE PIRARD

Een telg uit deze welstellende familie was Alphonse Pirard, geboren te Verviers op 30 juni 1818. Op rijpe leeftijd huwde hij met een zekere Alice Quarré, de dochter van een notaris uit Henegouwen. Zijn echtgenote was maar liefst 23 jaar jonger dan hij. Zij kregen drie kinderen: Marguerite, Paul en Louis.

In 1881 kochten de Pirards het kasteel Roosendaal, dat voordien toebehoorde aan baron Gustave Van Reynegom de Buzet. Zoals dat bij dergelijke families vaak het geval was, diende Roosendaal waarschijnlijk alleen als zomerresidentie. Zij bezaten nog verschillende huizen in Brussel waarvan een in de Rue du Commerce dat ook als woning gebruikt werd.

Alice Quarré
1 juli 1841 - 4 oktober 1922

Alphonse overleed te Brussel op 20 december 1909. Zijn weduwe en hun dochter Marguerite verbleven daarna nog afwisselend in Brussel en op Roosendaal. Nadat moeder Alice in 1922 het tijdelijke voor het eeuwige wisselde, werd Marguerite eigenares van het domein. Haar broers erfden andere eigendommen en komen in de rest van ons verhaal nog nauwelijks aan bod.

ONDERTUSSEN IN WALEM

Ondertussen was er heel wat gebeurd. Tijdens de slag rond het Fort van Walem werd het kasteel Roosendaal in brand geschoten. Het bleef als een ruïne achter en in de onmiddellijke omgeving ervan lieten de Pirards in 1920 een nieuwe woning bouwen: een villa die nu bekend staat als het Landhuis.

Naar verluidt stond het in de sterren geschreven dat Marguerite de echtgenote zou worden van Theodoor Alfred Coppens, een zoon van baron Theodoor Charles Coppens, die van 1884 tot 1896 burgemeester van Walem was.

Volgens mondelinge getuigenissen waren zij verloofd. Alfred was dokter in de rechten en zeven jaar ouder dan Marguerite. De jonge man

overleed echter op 3 februari 1896 na een val van zijn paard. Hij was amper 29 jaar. Heeft Marguerite zich nooit over dit verlies kunnen heen zetten? Zij is alleszins ongehuwd gebleven en is verder door het leven gegaan als Juffrouw Pirard. Zij overleed te Brussel op 5 juli 1959.

KATHOLIEK IN HART EN NIEREN

Juffrouw Pirard was katholiek in hart en nieren. Kwam dat door haar opvoeding of had de dood van Alfred Coppens haar tot het geloof gedreven? Zij leefde in ieder geval als een trouwe parochiaan van Walem en woonde er elke dag de mis bij. Ze was lid van een lekencongregatie die zich "Les Enfants de Marie" noemde en ze steunde initiatieven waarvan de opbrengst naar kerkelijke organisaties ging.

Met haar broer Paul leefde ze in onmin omdat die, na de dood van zijn echtgenote, het aangedurfd had te hertrouwen met de gouvernante van zijn kinderen. Het was haar niet alleen te doen om het standenverschil maar vooral omdat dit huwelijk niet kerkelijk was ingezegend. Dat is pas veel later gebeurd en daarna heeft ze zich met hem verzoend.

Ieder jaar ontving ze de communicantjes van Walem. Ook de seminariestudenten van Mechelen mochten geregeld bij haar hun opwachting maken. Bij testament liet ze het domein trouwens na aan het Mechels grootseminarie om er een "maison de campagne" voor de seminaristen van te maken.

Maar het summum van religiositeit was ongetwijfeld haar passie voor de heilige Ida van Leuven, die zelfs op haar doodsprentje vermeld wordt.

IDA VAN LEUVEN

Deze Ida was de dochter van een Leuvense wijnhandelaar. Vanaf haar 18de leidde ze, tegen de wil van haar ouders in, een leven van boetedoening en gebed en vertoonde ze de stigmata van Christus. Omstreeks 1240 deed ze haar intrede in de abdij Roosendaal waar ze zichzelf volledig wijdde om zich over te geven aan de Heer. Talrijke wonderbaarlijke gebeurtenissen wezen er op dat Ida als een heilige moest beschouwd worden en zo werd ze na haar dood ook vereerd. Een schrijn met haar gebeente kreeg een ereplaats in de abdijkerk.

In de 16de eeuw, tijdens de godsdienstoorlogen, werd de abdij vernield. Om het schrijn te redden, begroeven de nonnen het aan de noordzijde van de abdijkerk. Het werd nooit meer teruggevonden. Dat maakte het moeilijk om haar verering nieuw leven in te blazen, maar in 1702 was er toch weer hoop. Toen werd haar feest officieel erkend door paus Clemens XI en haar feestdag werd vastgesteld op 13 april. Hoewel het nooit tot een heiligerverklaring is gekomen, bleef men haar toch steeds "Heilige Ida" noemen.

ROOSENDAEL EEN BEDEVAARTSOORD ?

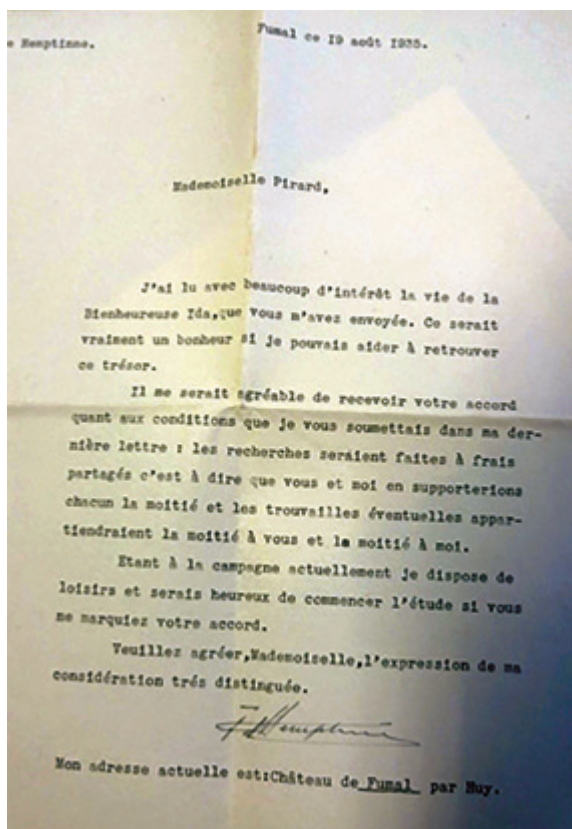
Marguerite Pirard kende dit verhaal en begon in de jaren 1930 ijverig te zoeken naar de plaats waar de heilige Ida zou begraven zijn. Ze hoopte van Roosendaal een bedevaartsoord te maken en op die manier iets te restitueren aan de Kerk waaraan ze zich schatplichtig voelde. Over het feit dat ze eigenares van Roosendaal was, heeft ze altijd schuldgevoelens gehad, omdat het om een kerkelijk goed ging dat door de Fran-

*Juffrouw Pirard overleed te Brussel op 5 juli 1959.
Ida van Leuven wordt op haar prentje vermeld.*

"Heilige Ida"

De brief, bewaard in het aarstbisshoppelijk archief te Mechelen.

sen aangeslagen en verkocht was. Door van Roosendael een bedevaartsoord te maken dat door monialen beheerd werd, zou het domein zijn oorspronkelijk functie terugkrijgen.

Dat kwam ongetwijfeld haar zieleheil ten goede. Maar wellicht speelden ook lucratieve bedoelingen een rol voor deze vrouw wiens fortuin stilaan begon te slinken. Een en ander blijkt uit een aan haar gerichte brief* door een lid van de adellijke familie de Hemptinne die erg geïnteresseerd was in haar project. Hij verklaarde zich akkoord om voor de helft bij te dragen in de kosten van de opzoekingen op voorwaarde dat hij ook de helft van de relieken zou krijgen. Ze moesten dus wel als zeer waardevol beschouwd worden.

In 1937 scheen de zoektocht naar de heilige Ida resultaten te hebben. Om haar stoffelijke resten te vinden haalde juffrouw Pirard er een pater bij die een wichelroedeloper kende. Die stootte inderdaad op een aantal beenderen die mogelijk de relieken van Ida zouden kunnen zijn.

Het aartsbisdom had zo zijn twijfels over de hele zaak en daarom werden de beenderen aan de Leuvense universiteit onderzocht. Zij bleken afkomstig te zijn uit een veel latere periode en bovendien ging het om beenderen van verschillende personen. Jammer voor juffrouw Pirard. Roosendael zou geen bedevaartsoord worden en een mogelijke bron van inkomsten ging verloren, zowel voor haar als voor de Hemptinne en voor de Kerk.

Misschien ook jammer voor Walem, want de uitstraling van een pelgrimsoord, zo dicht bij het dorp was ongetwijfeld ook de gemeente ten goede gekomen.

Juffrouw Pirard, samen met pater en wichelroedeloper op zoek naar de beenderen van de heilige Ida in Roosendael.

Dr.Croquet wandeldag.

WAAR: in het **FORT VAN WALEM**

WANNEER: **Zaterdag 6 mei**

Onder begeleiding van onze eigen gidsen kunt u een wandeling maken door het ganse Fort.

U komt nu op plaatsen die anders niet toegankelijk zijn voor het publiek, en krijgt hierbij een zeer gedetailleerde uitleg over de geschiedenis, de bouwkundige constructie en de prachtige natuur binnen het Fort.

Er staan **4 gidsen** ter beschikking die u in **groepen van maximum 25 personen**, telkens ongeveer **2,5 uur zullen rondleiden** in dit unieke kader.

KOSTPRIJS: **2,00 Euro per persoon** - ter plaatse te betalen.

- Stevig schoeisel en een lange broek ter bescherming van de benen (bramen, netels,..) zijn aangeraden.

- Een eigen zaklamp mag meegebracht worden.

RESERVEREN IS VERPLICHT !

Wees er snel bij, de plaatsen zijn beperkt !

Reserveren kan via e-mail : fort@heemkundewalem.be

of telefoon : **0485 91 31 81**.

U dient te **vermelden in welke groep (tijdstip) u wenst te vertrekken + het aantal personen**.

Indien de groep al volzet is zal u een ander tijdstip voorgesteld worden.

Daarom is het wenselijk 2 (of meerdere) tijdstippen op te geven.

MOGELIJKE VERTREKTIJDEN:

GROEP 1 : 10:00 - 12:30

GROEP 5 : 13:30 - 16:00

GROEP 2 : 10:30 - 13:00

GROEP 6 : 14:00 - 16:30

GROEP 3 : 11:00 - 13:30

GROEP 7 : 14:30 - 17:00

GROEP 4 : 11:30 - 14:00

GROEP 8 : 15:00 - 17:30

Noteer ook alvast in uw agenda :

FORTENDAG : zondag 20 Mei

Weer een mogelijkheid om met onze gidsen een wandeling te maken op het Fort van Walem.

INHOUD

Editoriaal	3
Het kasteel Eeckhoven	4
1898: 120 jaar geleden in onze dagbladen	8
Vluchten voor de Grootte Oorlog (2)	10
Op schoolreis - schooljaar 1953-1954	14
Walem een bedevaartsoord ?	17